

Tilburg University

Boeken: Liberty and Security

Hirsch Ballin, E.M.H.

Published in:
Tijdschrift voor constitutioneel recht

Publication date:
2014

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Hirsch Ballin, E. M. H. (2014). Boeken: Liberty and Security. *Tijdschrift voor constitutioneel recht*, Januari 2014(1), 88-92.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Conor Gearty

Liberty and Security

Cambridge, Malden MA: Polity Press 2013, 160 p., ISBN 978-0-7456-4719-7

E.M.H. HIRSCH BALLIN*

Conor Gearty, hoogleraar rechten van de mens aan de London School of Economics, schreef een principieel en strijdbaar boek over vrijheid en veiligheid. Dat de wereldwijde triomftocht van democratie vaak maar schone schijn is, brengt Gearty tot het stellen van een prangende vraag (p. 13): 'How can we have ended up where we are, with a world that is seemingly shaped by the standards of democracy, the rule of law and human rights but which delivers so little liberty and security to those whose lives are supposed to be emancipated by the practical operation of these liberating slogans?'

Vrijwel geen staat laat nog na zich als een democratie te presenteren, maar ondertussen worden de vrijheden van etnische en ideële minderheden en van critici vaak beperkt. Daarbij dient de bestrijding van terrorisme soms als alibi. De redenering is dat veiligheid 'the platform for liberty' (p. 2) is, en dus prioriteit moet krijgen. Terrorismisme is in allerlei internationale documenten zo ruim of zo vaag omschreven, dat pogingen om de bewegingsvrijheid van terroristen te beperken, rechtsstaat en vrijheid aantasten. Gearty geeft voorbeelden uit Rusland en Turkije (p. 56-64), maar noemt ook maatregelen in de Verenigde Staten en in het Verenigd Koninkrijk die in feite vooral uit andere landen afkomstige moslims treffen (p. 83-94). Een verschil is echter dat in gevallen van opsluiting zonder berechting de onafhankelijke rechter in een aantal gevallen soelaas heeft geboden, bij voorbeeld in de zaak Hamdi. De behoudende rechter in het Amerikaanse Hooggerechtshof Scalia en zijn vooruitstrevende collega Stevens waren het erover eens dat de constitutionele principes van machtscheiding en toegang tot de rechter geweld was aangedaan (p. 81). Ook de bekende uitspraak van het Europese Hof van Justitie in de gevoegde zaken van Kadi en Al Barakaat is een voorbeeld van de corrigerende rol van de rechtspraak, in die zaken met als gevolg dat de procedures voor

* Prof.dr. E.M.H. Hirsch Ballin is hoogleraar rechten van de mens aan de Universiteit van Amsterdam en hoogleraar Nederlands en Europees constitutioneel recht aan Tilburg University.

'listing' van terrorisme ondersteunende organisaties zijn verbeterd (p. 42-47).

Het fenomeen dat staten zich als democratie presenteren terwijl de aandacht voor veiligheid zich tegen de vrijheid keert, wordt door Gearty in een historisch perspectief geplaatst. Men kan er een tendens in herkennen die al in het werk van Hobbes aanwezig was ('Hobbes grand scheme of liberty-disavowal', p. 10) en die volgens Gearty recent door het neoliberalisme de wind mee had. Een andere Britse hoogleraar, Colin Crouch, schreef over deze stroming een (bij dezelfde uitgever verschenen, maar door Gearty niet in zijn beschouwingen betrokken) boek getiteld 'The Strange Non-Death of Neoliberalism' (2011). Crouch doelt hier op een economische school, die van de *Chicago economics*, in het kielzog van Reagan en Thatcher omgesmeed tot een politieke ideologie. Deze stroming begon in de laatste jaren van de 20ste eeuw en de eerste jaren van de 21ste eeuw aan een zegetocht (p. 28-29) en heeft zelfs de bancaire en monetaire crisis overleefd, hoewel die crisis mede door de politiek van staatsonthouding op financieel terrein kon ontstaan. Actieve zorg voor het wegnemen van sociaal-economische achterstanden is door deze ideologie bestreden en het genot van vrijheid wordt feitelijk beperkt tot degenen die 'het' economisch en politiek gemaakt hebben. Vrijheid is dan wat zich afspeelt achter de muren waarmee degenen die vrij zijn, zich beveiligen.

Gearty noemt dit fenomeen *neodemocracy*: 'there is a link between the current supremacy of the market (hiding under the pseudo-scientific 'neo-liberal' label) and the neo-democracy' (p. 6). Neodemocratie, concludeert hij aan het slot van zijn boek, is een vorm van 'collective self-deception' (p. 112). Desinteresse voor degenen die in achterstandsposities verkeren is stap één, vijandschap tegen degenen die worden gezien als een bedreiging van 'onze' beschaving stap twee. Als democratische overheden niet ten strijde zouden trekken tegen degenen die de vrijheid misbruiken, zou, zo is hun redenering, die vrijheid 'ons' – 'our culture; our values; our way of life' – kapot maken (p. 97). In mijn Amsterdamse oratie *Burgerrechten* (2011, www.oratiereeks.nl) heb ik de term 'neodemocratisch' ook geïntroduceerd, in een weliswaar verwante maar toch verschillende betekenis. Ik doelde met 'neo-democratisch' op de bedenkelijke opvatting dat parlementaire meerderheden – bijvoorbeeld als zij rechten van vreemdelingen willen beknotten – niet mogen worden gehinderd door eigenwijze 'democratisch niet gelegitimeerde' rechters. Uit deze gedachtegang zijn zowel in Groot-Brittannië als in Nederland voorstellen voortgekomen om de rechtstreekse werking van het EVRM te beknotten.

boeken

Neodemocraten, aldus Gearty, zijn ervan overtuigd dat ‘the liberty of some must be truncated to preserve the security of the whole’ (p. 97). Dit komt deels voort uit een negatieve generalisatie met betrekking tot ‘de’ islam. De levensbedreigende fatwa van ayatollah Khomeini van 1989 tegen de schrijver Salman Rushdie had al lang vóór 9/11 een alarmerend effect (p. 97) en werkte de vorming van een generaliserend vijandbeeld sterk in de hand. Agressieve fundamentalisten zoals ook de volgelingen van Osama Bin Laden boeken daardoor een onthutsend indirect succes: hun claim de ‘ware islam’ te vertegenwoordigen wordt weliswaar slechts door een gevaarlijke, maar kleine minderheid onder de moslims gedeeld, maar door velen in het westen grif geaccepteerd.

Het is wel de vraag of de lijn van neoliberalisme naar *neodemocracy* door Gearty niet te veel als evident wordt aangenomen. Van deze lijn bestaan in de politieke praktijk zeker opvallende voorbeelden, zoals de *Tea Party*-Republikeinen in de Verenigde Staten. Er zijn echter ook repressieve regimes die zich als democratie afficheren, maar noch met economische, noch met burgerlijke vrijheden veel op hebben. Belangrijker is intussen de principiële kwestie die Gearty aan het slot van zijn boek aan de orde stelt, namelijk die of hier niet in feite steeds een proces van uitsluiting gaande is: uitsluiting van degenen die niet kunnen meekomen, uitsluiting van degenen die machteloos zijn, uitsluiting van degenen die zich afwenden van een staat die voor hen niets goeds brengt. Dat er onder de uitgesloten radicalen zijn die met geweld hun onderdrukkers bestrijden, wordt hierdoor niet goedgepraat, maar mag ook geen reden zijn om van de weeromstuit deze uitsluiting gerechtvaardigd te achten. Precies dit is de verklaring van de prioriteit die neodemocraten toekennen aan veiligheid ten opzichte van vrijheid.

Gearty noemt dit een ‘new front against the different’ (p. 105). Voor het hieraan ten grondslag liggende patroon van uitsluiting staan de ‘muren’ symbool die hij al aan het begin van zijn boek noemt, ‘the growing presence of walls in divided societies’ (p. 3). De vraag waarop hij met zijn boek een antwoord geeft is een constitutionele vraag bij uitstek. Als ik die vraag in één zin probeer samen te vaten, luidt ze: kan veiligheid een betekenis krijgen die *niet* aan de verwerkelijking van vrijheid in de weg staat, en deze evenmin beperkt tot degenen die aan de beveiligde kant van een verdeelde samenleving staan? Volgens Gearty kan dat, en hij vindt daarin steun in een lijn van denken die in 1994 werd verwoord in het *United Nations Development Programme*, namelijk het concept van de *human security* (voor mij, als ik dit persoonlijk detail mag toevoegen, indertijd een *eye opener*, toen ik als parlementair delegatielid deelnam aan de Algemene

Vergadering van de Verenigde Naties van 1994). Mede op basis van de toen nog verse *Vienna Declaration on Human Rights* (1993) werd door UNDP een ‘inclusief’ denken over *human security* aanvaard, niet alleen in theorie maar ook in de verwerking van empirische gegevens over ontwikkelingsvraagstukken. *Human security* is in een onder leiding van Sadako Ogata en Amartya Sen opgesteld rapport van 2003, waarbij Gearty zich aansluit, als volgt omschreven:

‘Human security means protecting fundamental freedoms — freedoms that are the essence of life. It means protecting people from critical (severe) and pervasive (widespread) threats and situations. It means using processes that build on people’s strengths and aspirations. It means creating political, social, environmental, economic, military and cultural systems that together give people the building blocks of survival, livelihood and dignity.’

In het slothoofdstuk van Gearty’s boek komen dimensies van *human security* aan de orde die ik zou rekenen tot een consistente verwerkelijking van grondrechten (vgl. de inleiding bij hoofdstuk 1 in de nieuwe editie van het Commentaar op de Grondwet, www.nederlandrechtsstaat.nl). Sommige daarvan betreffen de sociale grondrechten, waarmee de ‘market-based vision of the world’ van het neoliberalisme ‘which prioritized the freedom to trade over the well being of the population as a whole’ niets op heeft (p. 110-111). De ‘camouflaged selectivity of neo-democracy’ moet worden doorbroken door ‘the rule of law and human rights’ als onmisbaar te erkennen. Ze zijn voor elke democratie die pretendeert haar burgers vrijheid en veiligheid te garanderen ‘the ultimate test of its authenticity’ (p. 114) en ‘keep democracy honest’ (116) – waarbij Gearty ook het behoud daarvan, en van vrijheid en veiligheid, voor komende generaties betreft.

Er zijn allerlei vertakkingen van het onderwerp die buiten de reikwijdte van Gearty’s boek vallen, zoals de betekenis van migratie voor de grondbegrippen van de democratische staat, de vraag of democratische besluitvorming maatschappelijk en ecologisch duurzame uitkomsten kan produceren, en de rol van massamedia in de democratie. Gearty’s beschouwingen betreffen echter wel de kernbegrippen: vrijheid en veiligheid. Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie heeft – anders dan de Nederlandse Grondwet – een artikel dat zich over *liberty and security* uitspreekt: ‘Eenieder heeft recht op vrijheid en veiligheid van zijn persoon.’ Men kan dit lezen als slechts een individueel recht, maar dit recht, dat aan *iedere* individu zonder onderscheid toekomt, kan niet bestaan zonder vitale democratisch-rechtsstatelijke verankering. Dat is de dynamiek van fundamentele rechten. Vrijheid en veiligheid worden in het Nederlandse politieke en constitutionele discours dagelijks aangeroepen,

vaak tegen elkaar uitgespeeld en maar zelden in samenhang geanalyseerd, laat staan begrepen. Daarom is Gearty's boek in zijn knappe beknoptheid ook te onzent van groot belang.